

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

Nr. 2 · Juni 2013

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

ERHVERVSHÆMMEDE
FRA FRIHEDSKAMPEN

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen

1940 - 45

Gestapofanger

Krigssejlere

Modstandsfolk

Juni 2013 · 19. årg. nr. 2

Redaktion

Peter Eigenbroth, *Ansv. redaktør*
Østergade 35, Postboks 56,
9690 Fjerritslev,
Tlf. 98 21 22 00 Fax 98 21 24 31
Mail: peter@fjerritslev-tryk.dk

Modstandskampens Bladudvalg

Emmy Reitoft (tlf. 42 40 14 95),
Lykke Finderup, Peter Eigenbroth.

Indlæg dækker ikke nødvendigvis
foreningens eller redaktionens
synspunkter.
(Eftertryk tilladt mod kildeangivelse)

Abonnement og bladregnskab

Peter Eigenbroth, Østergade 35,
Postboks 56, 9690 Fjerritslev,
Tlf. 98 21 22 00 Fax 98 21 24 31

Abonnement kan bestilles ved
at indbetale 200 kr. på konto
nr. 7461 2070272221

Tryk Fjerritslev Tryk A/S

Pris 200 kr.

Udenlandske abonnenter 250 kr.

Næste nummer

er planlagt til september 2013.
Deadline herfor er 20. august.

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

Modstand
- vist nytter det...

Frihedsmuseet skal

Det var en chokerende nyhed, der prægede medierne søndag den 28. april, en uge før vi kunne fejre årsdagen for Befrielsen. Frihedsmuseet på Esplanaden i København var brændt, men heldigvis blev hovedparten af museets effekter reddet.

Det var også frustrerende at erfare, at branden var påsat – at nogen har ønsket at skade eller helt tilintetgøre dette enestående monument for modstandskampen. Politiet står stadig på bar bund i opklaringsarbejdet og bestræbelserne på at finde de skyldige.

Der er udsat en dusør på 100.000 kr. for oplysninger, der kan føre til opklaring og sigtelse af brandstifteren. Dusøren er ifølge Københavns Politi blevet udlovet af en privat person, som dog ikke ønsker at give sig til kende over for offentligheden, men det forlyder, at vedkommende har historisk interesse.

Mange gamle modstandsfolk lagde vejen forbi Esplanaden, da de hørte om branden, bl.a. Jørgen Kieler og formanden for Danske Veteraner 1940-45, Jens Ege.

Jens Ege spurgte efterfølgende Nationalmuseets bevaringschef, Jesper Stub Johnsen, hvorfor museet ikke var brandsikret med sprinkleranlæg, men

fik til svar, at vand jo næsten kan medføre lige så store skader som en brand, og at der er mange eksempler på, at et sprinkleranlæg er startet uden en forudgående brand. Jesper Stub Johnsen glæder sig imidlertid over, at næsten alle effekter blev reddet, og kun en meget lille del af genstandene nu bliver tørret på Nationalmuseets Bevaringsafdeling.

Hvordan skal et fremtidigt Frihedsmuseum være?

Der har været stor diskussion i medierne siden branden om, hvordan et nyt Frihedsmuseum skal se ud, og i særdeleshed hvad det skal indeholde.

Efter redaktionens slutning afholdes der den 10. juni en idékonference, hvor museumsfolk, historikere, politikere og modstandsfolk skal diskutere indhold af et fremtidigt Frihedsmuseum.

Direktør for Nationalmuseet, Per Kristian Madsen, mener, at der skal bygges et museum på samme størrelse som det hidtidige, i en kvalitet, som svarer til omgivelserne tæt på det historiske Kastellet og andre markante bygninger tæt på Amalienborg. Og det skal sikres mod alt det, som

ÅBENT BREV

Vi takker statsministeren for tilsagnet om, at Frihedsmuseet vil blive genopbygget efter branden.

Det er vigtigt for os, at det er Frihedsmuseet – altså museet for krigssejlerne, frihedskæmperne og de danske i allieret krigstjeneste – og ikke et museum for besættelsen, der bliver genopbygget, og at Frihedsmuseet bliver genopbygget i Churchillparken.

Chr. Eugen-Olsen
Formand for
Frihedskampens Frednings-
og Mindefond

Jens Ege
formand for
Danske Veteraner 1940-45

genopbygges

Jens Ege udtalte søndag formiddag følgende til den tilstedeværende presse: "Det er med forfærdelse, jeg som formand for Danske Veteraner 1940-45 står her foran det brændende Frihedsmuseum. Heldigvis er det tilsyneladende lykkedes modige folk fra Nationalmuseet og brandvæsenet at redde de fleste genstande. Det er mit håb, at der hurtigt findes midler til en genopbygning."

kan true et museum, og samtidig være brugeligt for både de mange besøgende, skolelever og personalet, siger Per Kristian Madsen, der håber, at man vil "kunne se konturerne" af det nye Frihedsmuseum, når 70-året for Danmarks befrielse fejres i 2015.

Hvad angår museets indhold siger Per Kristian Madsen, at hovedfokus efter hans mening stadig skal være frihedskampen, men der skal mere formidling til, da mange i dag f.eks. ikke ved, hvilken dag 9. april er. Han vil gerne igennem museets udstillinger klæde nye generationer bedre på, så de forstår, hvordan nazismen opstod, og hvordan befrielsen i 1945 blev efterfulgt af den kolde krig.

Disse synspunkter falder både nogle politikere og ikke mindst gamle modstandsfolk for brystet. Pia Kjærsgaard (Dansk Folkeparti) siger, at det er en forsømmelse hos skoler og forældre, hvis ikke børnene har hørt om besættelsen og frihedskampen.

Og formanden for Frihedskampens Frednings- og Mindefond, Christian Eugen-Olsen, har udtalt, at "Frihedsmuseet bør indeholde frihedskampens som sit hovedformål og ikke besættelsestiden som sådan. Vi er interesseret i at få vist den modstandskamp, som foregik på trods af politisk modvilje".

Jørgen Kieler har samstemmende udtalt: "Museet blev skabt for at mindes frihedskampen og ære de faldne. Den grundtanke skal fastholdes. Det vil være en udtynding, hvis man begynder at gøre temaet bredere og f. eks. vil fortælle en bredere historie om besættelsestiden eller vil gøre det til en fortælling om kampen for frihed i det 20. århundrede".

Som tidligere nævnt holdes der en konference om det fremtidige Frihedsmuseum, og Modstandskampen 1940-45 vil følge op på emnet i de kommende numre.

Peter Eigenbroth

FAKTA

FRIHEDSMUSEET

- Frihedsmuseets officielle navn er Museet for Danmarks Frihedskamp 1940-45.
- Museet har til huse ved Kastellet i København og blev oprettet i 1957.
- Frihedsmuseet er skabt af modstandsfolk og blev ved indvielsen overdraget til Staten. Det er i dag en afdeling under Nationalmuseet.
- Den permanente udstilling blev fornyet i 1995 og indeholder genstande fra modstandskampen og krigsbegivenhederne i Danmark fra 1940-45.
- Museet har desuden arkiver med dokumenter, objekter og fotografier.

Selv vejrguderne ærede de

Af pens. overvagtimester Warmi S. Hansen

Årets første sommeraften faldt på den 4. maj 2013, og 5-6.000 var da også mødt op for at deltage i 4. maj-højtideligheden i Mindelunden i Ryvangen arrangeret af Kammeraternes Hjælpefond.

Til at gøre aftenen stemningsfuld deltog som altid N. Zahles kor dirigeret af Lis Vorbeck og Hjemmeværnets Musikkorps, København dirigeret af Erik Jørgensen.

Aftenens taler var øjenlæge, cand. med. Lis Mellempgaard, der var medlem af modstandsgruppen Holger Danske under besættelsen, en tale der af mange tilhørere blev betegnet som en af de bedste i Mindelunden i mange år.

Vi bringer nedenstående talen i sin fulde ordlyd:

Tak til Kammeraternes Hjælpefond, som har bedt mig holde 4. maj talen. Tak til alle, der er kommet for at hædre og ære dem, der ofrede livet i Danmarks Frihedskamp.

Jeg har valgt at begynde med en meget aktuel begivenhed: branden på Frihedsmuseet, det har berørt mange mennesker. Museet har stået der i 56 år, men det forekommer mig evigt. Det er monumentet over Danmarks nyere historie.

På mine kammerater i Holger Danskes vegne siger jeg: "Museet skal bestå og som hidtil vise Danmarks nyere historie og ikke noget andet!"

Interesse og trofasthed bevistes ved alle ansatte og frivilliges resolute måde at hjælpe på ved branden. Det glædede mig, at kulturministeren på stående fod lovede, at museet skal genopføres.

Den 4. maj 1945 havde vi, mine 6 kammerater og jeg, aftalt at mødes på Gentofte Hotel, som vi havde gjort i den sidste tid. Efter befrielsen viste det sig, at 5 andre Holger Danske grupper, bl.a. den berømte Gunnar Dyrbergs gruppe, også havde haft mødested der. Det var der ingen af os, der vidste.

Vi havde et emne, der skulle drøftes. Nogen havde organiseret en varebil, som var blevet armeret og stod opklodset i en privat garage i Bagsværd, den skulle gøres køreklar.

Vi sad i en lille stue bag ved køkkenet og spiste biksemad. Pludselig sprang døren op, og en kæde af gæster fra restauranten kom løbende rundt om bordet hvor vi sad, og råbte: "Danmark er frit! Danmark er frit!"

Den første tanke hos os var: "Hvad så med vare bilen?" Det var slet ikke sådan, vi havde forestillet os, at befrielsen skulle foregå, slet ikke så fredeligt. Vi var trætte - og vi kunne slet ikke overskue situationen.

Vi havde fået besked om, at når besættelsen var slut, skulle vi møde op ved Jægersborg Kirke, uafhængigt af om befrielsen ville blive militærisk, det troede vi mest på, eller fredelig, det håbede vi på.

Vi havde hørt, nok mest rygtevis, at vi skulle til Helsingør og beskytte Brigaden, når den kom hjem, og derfor at afslutningen ville blive militærisk på en eller anden måde.

Det var en bedårende forsommeraften, stille villaveje med blå himmel og blomster i haverne og flagene helt til tops. På vejen skød Alan i kådhed sin pistol op i luften og tømte kammeret.

Først ved kirken blev vi klar over, at det, vi havde kaldt for HD, i virkeligheden var Holger Danske.

Ved kirken stod den øverste leder over flere grupper, det vidste vi, heller ikke mere. Vi havde aldrig set ham.

Men det var fra ham, vi havde modtaget besked om planlagte aktioner, og som vi på en eller anden måde kunne

give besked, hvis vi ved vores observationer fandt noget mistænkeligt, det kunne være stikkere, Hippofolk i civil eller andre, der syntes at gå tyskernes ærinder.

Hans rigtige navn var Hans Edvard Teglers. Der stod han i døren.

Da han så mig og en pige fra en anden gruppe, sagde han: "Vi kan ikke have piger med". Meget skuffet stod jeg nu. Jeg havde boet sammen med og levet sammen med vores gruppe i månedsvis, så jeg var ret slukøret. Ikke mindst med tanke på, at jeg også havde været med til lidt af hvert: illegalt trykkeri, indbrud efter belastende materiale hos formodede stikkere, og ikke mindst undersøge deres daglige færden.

Især de sidste 3 mdr. op til befrielsen havde været meget belastende.

Her i København var der Gestapo og Hippofolk alle vegne, i civil og i uniform.

Samtidig var det blevet vanskeligt at overholde almindelige regler for sikkerhed, ikke at stå på samme sted ret længe ad gangen og ikke mødes i grupper. Det var svært at få natlogi, at finde mødesteder, bare at få mad, som jo krævede rationeringsmærker.

Den gruppe jeg var med i, havde mødested hos en urmager i Skindergade i København. Men andre kom der også. Forretningen var praktisk, fordi der var udgang gennem en lang gang til gården og fra gården var der en anden

faldne modstandsfolk.....

port, der førte ud til Nørregade. Man kunne også smutte gennem den forretning ved siden af, der solgte radioer; det var et ældre ægtepar, som også deltog i urmagerens illegale arbejde. Desuden købte de pistoler af tyske soldater for 100 kroner stykket. De blev arresteret sammen med de andre, med traume for livstid.

Kammeraterne var lidt skodesløse med sikkerheden, også fordi det var svært at finde egnede mødesteder. Man havde observeret, at Hippos store, sorte biler kørte gennem gaden. Men man havde ikke taget forholdsregler.

Mandag morgen den 23. februar trængte Gestapo, anført af den berygtede Hammeken ind i forretningen. De satte sig i baglokalet og arresterede alle dem, der intetanende kom, og også dem, der kom i radioforretningen ved siden af.

Så det var ingen sag for Hippo at arrestere de venner, der dukkede op i de to forretninger, og mere end 20 mennesker blev taget.

Gestapoerne fandt lagerrummet i kælderens, hvor der var meget belastende beviser: tyske våben og endda en tysk uniform.

De fangne blev transporteret til Politigården i bundter. De blev slået og tortureret hele vejen, også på politigården. De overlevende fortalte senere, at hvis de kom til at møde hinanden under afhøringerne, kunne de ikke kende hinanden på grund af læsionerne.

De fleste sad i Politigårdens fængsel, senere blev de ført til Vestre Fængsel, og blev frigivet ved befrielsen.

Men den 17. marts blev syv henrettet på Henrettelsespladsen, her syd for os. De blev ikke begravet. De var nogen af de sidste, der blev henrettet, derfor lå de øverst. Efter befrielsen fik familierne tilbud om at se og genkende dem. De kunne kun kende dem på tøjet.

På det tidspunkt var der ingen planer om Mindelunden i Ryvangen, så de blev ført til deres egen sognekirke og bisat derfra: Hammel, Birkerød og København.

På deres gravsteder, ligesom på andre faldne frihedskæmpere, er der en

bronzeplakette med frihedskampens logo. De er fredede og passes af stedets kirkegårdsbestyrelser.

Men da Mindelunden blev oprettet, kom deres navne til at stå i det store midterfelt foran statuen "moderen med sin døde søn".

Midterfeltet bærer deres navne, ligesom andre faldne frihedskæmpere, der ikke ligger her, men på andre kirkegårde.

Der er senere også opsat et mindesmærke oven over forretningen i Skindergade 44, hvor arrestationen af min gruppe fandt sted.

Enkelte af dem, der døde i koncentrationslejre, blev fundet senere. De blev ført hjem, og ligger i koncentrationslejr-gravpladsen bagved os (ud til Tuborgvej) hvor de har fået en sten (jeg kalder den for Rotunden). To venner, som jeg kendte fra Dansk Samling, ligger der.

Om man vænnede sig til tanken om, at kvinder spillede en rolle i frihedsbefrielsen er nok et spørgsmål. Men der havde ellers været brug for os ved forskellige lejligheder, mest som "gade drenge", til at holde øje med personer, endda begå indbrud for at skaffe belastende materiale om mennesker med nazistisk virksomhed; og som "kærligt følgeskab" for kammerater, der kom fra aktioner, og det var jo ikke så svært.

Ved befrielsen var der forsøgt over-

fald på Frode Jacobsen. Derfor skulle der være vagt ved hans dør. Jeg og en anden blev udvalgt. Som den rare mand Jacobsen var, ville han hilse på. Da han så mig, sagde han: "Jeg kan ikke bruge en dame".

For mig var fredssommeren ellers præget af hospitaler. Også i de lykkelige fredsdage skete det ulykker, bilulykker og vådeskud, nu da våbnene kom i uvante hænder.

De, der var blevet såret under aktioner og havde været under jorden, og de, der var blevet taget af tyskerne og tortureret, var blevet bragt til det tyske felthospital på Nylandsvej, hvorfra vi har hørt frygtelige beretninger. Nu blev de bragt til danske hospitaler.

Alle de fanger, der kom hjem fra kz-lejre var syge. De fleste havde tuberkulose, derfor måtte de forvente en lang sygdomsperiode. De blev indlagt på Øresundshospitalet på Østerbro og på Vejlefyord, der var tuberkulosehospitaler.

Befrielsen var en kæmpemæssig glæde, men dagene og månederne efter viste alt for tydeligt, at krigen havde haft sin pris.

I den første tid efter befrielsen skortede det ikke på rygter og historier om modstandsarbejdet, som blev glorificeret til kvalmepunktet — og man skulle oven i købet høre at alle havde været med.

Der kom naturligvis en masse bøger og film og fortællinger i aviserne i de første år. Mest værdifulde var beretninger af deltagerne, der havde oplevelserne i frisk erindring.

Så gik der mange år i tavshed. Den store uforståelige tavshed, som vist ingen har kunnet forklare. Om den skyldtes blufærdighed hos de aktive, eller misundelse, eller måske flovhed over ikke at have taget standpunkt. Der kan være mange grunde. Men uforståelig i hvert fald.

Børge Outze, den kendte modstandsmand, som grundlagde den illegale avis INFORMATION, og blev dets første redaktør efter krigen, skrev i 1966:

”Hvad skal det blive til en gang, når alle Deltagere og Øjenvidner er borte, og Historikerne kun vil tro på, hvad der så rent, rent tilfældigt er blevet til overs af skriftligt Materiale fra 1940-1945.”

Glædeligt er det derfor, at der i de senere årtier har været en voksende interesse for besættelsestiden. Der er med stigende hastighed kommet bøger, tv-udsendelser og film.

En glæde har det også været at se, at Frihedskampen i de sidste år er opfattet og beskrevet positivt og med indlevelse.

Danskernes interesse for besættelsestiden fremgår også af, at der i år i 70-året for den 29. august vil blive afholdt mindehøjtideligheder. Den 29. august er i virkeligheden vores frihedsdag. Bests ultimatum om blandt andet dødsstraf og hjemsendelse af militæret bevirkede, at den danske regering gik af, og berømt: ”at flåden sænkedes”.

Jørgen Barfod, den tidligere leder af Frihedsmuseet, sagde til mig i går, at den 29. august var SKEL dagen og at den burde gøres til fridag.

Jødernes flugt højtideligholdes den 2. oktober, bl.a. ved afskibningsstederne i Gilleleje og Dragør.

Det har været en glæde at se interessen for ”Matador”, der er sendt den ene gang efter den anden. Den viser en fællesskabsfølelse og er et fint tidsbillede af livet under besættelsen. Også af de sociale forhold, som gav grundlag for at sociale skel udjævnedes.

Mere dybtgående beskrivelse af modstandskampen gav filmen Hvidstengruppen, som har betaget mange hundrede tusind danskere. Den rummer ærlige beskrivelser af historiske personer.

Jeg har spurgt i min omgangskreds og blandt venner, hvilke personer, der

har gjort størst indtryk på dem i Hvidstengruppen. De har været enige om, at størst indtryk gjorde krokonen Gudrun Fiil.

Hun gav udtryk for den tavse, indforståede, tålmodige, dristigt handlende, en situation der kan minde om den, som mange kvinder, med tilknytning til modstandsbevægelsen måtte lide.

Den store deltagelse i sorgen over branden på Frihedsmuseet viser, at besættelsestidens historie og frihedskamp er vedkommende, engagerende og betydningsfuld i folks bevidsthed.

Mange har givet udtryk for, at museumsbranden har berørt dem, næsten chokeret dem. De har haft en mening om branden, dens opståen, ønsket at brandårsagen bliver opklaret hurtigt.

Med baggrund i retssagen i München om en nynazistisk gruppe, og herhjemme det store tyveri af vigtige dokumenter fra besættelsestiden, synes der grunde nok for at huske og tage ved lære af den tyske besættelse af Danmark.

Vi gamle – tidligere Frihedskæmpere ønsker museet genopført til den form, det altid har haft.

Lis Mellempgaard

Erhvervshæmmede, Jysk afdeling

Mindehøjtideligheder den 4. og 5. maj

Ti medlemmer af Erhvervshæmmede fra Modstandskampen Jysk afd. deltog i den traditionelle mindehøjtidelighed lørdag den 4. maj kl. 10.30 på Staldgården i Kolding, som traditionen tro blev afholdt af Hjemmeværnskompagni Kolding samt De Danske Forsvarsbrødre. Mange faner var til stede, også Foreningens fane, og der var afmarch fra Staldgården og det korte stykke vej ned til Mindesmærket for faldne modstandsfolk ved Slotssøen. Den gamle modstandsmand og mangeårigt medlem Kaj Ejlertsen lagde foreningens krans.

Om aftenen var vi nitten deltagere fra Foreningen. Lokalhistorisk Arkiv, Fredericia var igen i år så venlige at stille lokale til rådighed, hvor vi nød et stjernesud og efterfølgende en kop kaffe. Derefter gik vi ned til Mindesmærket for de ni lokale modstandsfolk,

der blev henrettet i Ryvangen i april 1945.

Det er 4. maj Komiteen i Fredericia med Kaj Ejlertsen i spidsen, der står for højtideligheden, og hvor der bliver lagt krans og buketter, samt tilstedeværelse af de forskellige faner. Foreningens fane er altid med. Formand Ingelise Serges lagde Foreningens krans. Der er altid stor deltagelse i arrangementet, også fra lokalbefolkningen. Efter mindehøjtideligheden var der fakkeltog ind til Landsoldatpladsen. Nogle af os tog hjem og satte lys i vinduerne.

Søndag den 5. maj var der ligeledes traditionel mindehøjtidelighed ved klokkestablen på Skamlingsbanken til minde om de faldne modstandsfolk i den Sønderjyske Reg. III.

Mindetalen blev i år holdt af Region Syd's formand Carl Holst. En fremra-

gende tale i øvrigt. Der blev lagt krans og buketter. Kaj Ejlertsen lagde krans fra Foreningen, og vores fane var ligeledes til stede. Sydslesvigske Musikkorps spillede.

Derefter kaffebord på Restaurant Skamlingsbanken. Begge dage viste vejret sig fra sin smukkeste side med solskin og blå himmel.

Ingelise Serges

Teaterforestilling på Klostermarksskolen i Roskilde

Torsdag d. 21. marts blev de tidligere modstandsfolk, KZ-fanger og Krigssejlerne (MF'erne) på Bernadottegården inviteret til at overvære et teaterstykke, som 6. klasserne på Klostermarksskolen i Roskilde skulle opføre. Stykket hed: "Altid Frejdig" og var bygget op over Bjarne Reuters bog: "Drengene fra Sct. Petri".

Klasserne havde arbejdet med stykket siden jul og havde selv lavet kostumer, fremstillet plancher og kulisser, og hvad der ellers skulle være på scenen. Historielæreren og en af dansklærerne havde – i samarbejde med børnene – sat stykket op. Arbejdet med stykket involverede alle fag: tysk, engelsk, historie, geografi, dansk, regning, musik og andre kreative fag.

Vi var ni, der tog imod invitationen. MF'erne blev budt et særligt velkommen, sad på første række og fik prædikaten "VIP".

Vi var meget imponerede over børnenes arbejde og den iver, de lagde i at fremstille stykket så korrekt som mu-

ligt. Der var "dansk politi", "feltmandrasser", "tyske soldater og øverstbefalende", "Churchillgruppen (Drengene fra Sct. Petri)" m.m.m. Der var støvletramp, "Oprop", Frihedsbudskabet, sange fra den tid, og – afslutningsvis – sang alle med på salmen "Altid frejdig når du går". Handlingen foregik primært på "kirkeloftet", vi så gruppens små og – senere – større sabotagehandlinger, og at de blev taget til fange.

Efter skuespillet var vi inviteret til pizza sammen med børnene, lærere og forældre. Børnene var meget optaget af MF'ernes historier og stod i store klynger tæt op ad dem. Hverken børn eller MF'ere fik meget at spise eller drikke. Det var virkelig dejligt at overvære dette scenarium. Når den ene gruppe var færdig med at høre en historie, kom den næste gruppe – og det blev ved.

Det endte med, at børnene blev inviteret til at overvære 9. april ved Mindeegen på Bernadottegården, og at lærerne blev opfordret til at tage børnene

i mindre grupper på tur til Modstandsbiblioteket på Bernadottegården.

Det var glade og rørte MF'ere, der ved 21.30 tiden vendte næsen hjemad. Børnene – de fik en oplevelse for livet. Jeg tror ikke, at de historier de fik den aften nogensinde bliver glemt.

"Von Ribbentrop".

Mogens Henrik med nogle af de dejlige unger.

9. april på Bernadottegården

9. april kl. 10.30 mødtes vi som sædvanligt ude ved Bernadottes mindeeg. Solen skinnede, men det var rigtig koldt og blæsende. Alligevel kom mange beboere, daghjemsbrugere, personale, venner og beboere fra Bernadotteparken ud til højtideligheden. Alle blev pakket godt ind i tæpper for at forsøge at holde den kolde vind lidt på afstand, og kl. 10.15 kom 36 børn og et par voksne fra Klostermarksskolen. De var inviteret til at overvære højtideligheden, efter at beboere fra Bernadottegården havde overværet børnenes teaterforestilling på skolen.

Højtideligheden begyndte med, at Mogens Henrik Nielsen, modstandsmænd og KZ-fange fra Bernadotteparken, bød velkommen til alle fremmødte, og – naturligvis – et særligt velkommen til alle børnene. Derefter blev fanen bedt om at komme ud. For første gang var det den yngre generation, der holdt fanen: Per Johansen bar fanen og Peer Jensen var fanevagt.

Vi sang herefter sangen: I østen stiger solen op, hvorefter Mogens Henrik tog ordet for at holde en kort 9. april-tale:

"I dag for 73 år siden overfløj tyske fly, i de tidlige morgentimer, bl.a. København og nedkastede flyveblade. Gader og parker var overdrysset med OPROP! hvori man på en blanding af

dansk og norsk lovede at overtage beskyttelsen af Danmarks neutralitet samt opfordrede befolkningen til at fortsætte det daglige arbejde og at sørge for ro og orden. Samtidig blev tyske tropper landsat på Langeliniekaen samt i alle havne på hovedforbindelsen mellem de danske øer. Luftwaffe bombede militære lufthavne i Værlose og Aalborg, og i Sønderjylland overskred tyske tropper den danske grænse, og de danske soldater begyndte en håbløs kamp mod overmagten. I løbet af få timer var hele Danmark besat, den danske regering kapitulerede og beordrede hæren til at opgive modstand og forholde sig rolig. I radioens nyhedsudsendelse kl. 12.30 udsendte regeringen en proklamation, som fremhævede enhver borgers pligt til at holde ro og orden, og den sluttede med kongens budskab til folket. Det var kort og ligetil og endte med: "Gud velsigne jer alle, Gud bevare Danmark". Christian Rex.

Denne dag, den 9. april, blev for mange en sorgens dag og en skammens dag. Man sørgede over de faldne danske soldater og over, at Danmark ikke længere var et frit land, og man skammede sig, fordi regeringen ikke havde givet de danske soldater mulighed for at forsvare sig på trods af, at statsministeren for nylig i rigsdagen

Fanen føres frem af Per Johansen med fanen og Peer Jensen.

havde udtalt, at man ville forsvare landets neutralitet med alle midler.

Kaj Munk, digterpræsten fra Vedersø, havde i flere år prøvet at vække danskerne, ja han havde tryglet dem gennem foredrag og sin digtning, men uden held. Den 9. april, på skammens dag, skrev han strofen: "De tusind år, så blev de væk; i morges kl. 5 af skræk..." Der skulle gå mere end tre år, førend han kunne tilføje strofen to linjer mere: "men Modets mænd og Troens mænd, vil finde dem en dag igen". Da var det blevet den 29. august 1943, dagen, hvor danskerne befriede sig for skammen.

Dagen blev et chok for de politikere, som havde stolet på en ikke-angrebspakt med vor sydlige nabo. Som havde troet, at de kunne fortsætte den neutralitetspolitik, som var lykkedes så godt under 1. Verdenskrig, hvor Danmark kunne handle med og eksportere smør og grise til begge krigsførende parter. Men taktikken kunne ikke videreføres under de nuværende omstændigheder – og dog. Den danske regering fortsatte som samlingsregering, militæret fik lov til at beholde sine våben, befolkningen kunne leve videre – næsten som før, men måtte acceptere rationeringer og censur. Danmark blev en vigtig handelspartner både som leverandør af smør, flæsk og æg til den tyske befolkning og det tyske militær.

Børnene lytter – sammen med de øvrige tilhørere – interesseret.

Men ikke alle syntes om den danske regerings politik. Efterhånden bredte der sig en modstand mod eftergivenhedspolitikken og det officielle samarbejde med den tyske besættelsesmagt, en modstand som blev til en modstandsbevægelse, som blev stærkere og stærkere og som gennem sabotager og andre aktioner omsider tvang regeringen til at gå af den 29. august 1943. Den 9. april blev begyndelsen til 5 års besættelse med overgreb på vore demokratiske rettigheder, med vold og terror, med modstandskamp og henrettelser, med danske mænd og kvinder ført til tyske koncentrationslejre. Med deportationer af danske jøder – og med danske søfolk på farefyldte sejladser rundt om på verdenshavene.

Er der så nogen grund til at mindes den 9. april nu 73 år efter? Ja, det er der. For efter den 9. april kom der en 5. maj. En lykkelig, men også vemodsfyldt og berusende befrielsesdag, som kan være svær at begribe for de mange, som ikke har oplevet den. Tankerne gik til de mange, som ikke fik lov til at opleve den 5. maj. Til de mange som døde i kampen, som døde på havet eller i en tysk koncentrationslejr.

I dag diskuterer gamle modstandsfolk og historikere værdien af den danske modstandskamp og dens betydning for den endelige sejr over det nazistiske voldsherredømme. Men én ting står klart. For det store flertal blev den 9. april begyndelsen til, at man sagde: Aldrig mere en 9. april! Det danske folk fandt ud af, at Danmark ikke længere kunne ligge og hygge sig i smug, mens verden brændte om vor vugge, og andre landes unge måtte kæmpe og dø for en fri verden og dermed også for vores frihed. Vi lærte, at vi aldrig skal tage et fredfyldt og tolerant samfund for givet. Vi må kæmpe for vores frihed hvert år, hver dag.

Til slut vil jeg lade digteren Otto Gelsted give udtryk for vore tanker og følelser den 9. april 1940 i digtet De mørke fugle:

De mørke fugle fløj
Ved gry med mororstøj
I eskadriller over byens tage.
Da så vi og forstod
– det gik til hjertets rod
at vi fik trældoms bitre brød at smage.

Jytte Sass lægger blomster – støttet af Grethe Jensen.

En dag så klar og blå!
Den sol vi ventede på
var kommet, men den lyste som i blinde.
Betvunget, smertestum
lå Danmark sluttet krum
så dybt i kval og nød som ingen-sinde.

Men i den angstens stund
du lå med blodig mund
og alt omkring var dødsens nat og gru,
da så vi og forstod
til vore hjerters rod,
at aldrig har vi elsket dig som nu.

Efter Mogens Henrik Niensens tale blev der lagt blomster ved Bernadottes mindesten: Jytte Sass lagde Bernadottegårdsens buket, og Erik Villumsen lagde buketten for Bernadottegårdens Venner.

Vi sluttede højtideligheden med at synge den kendte fædrelandssang: "Det haver så nyeligen regnet".

Fanen blev atter bedt om at blive ført ind og der blev indbudt til kaffe og rundstykker i hus 4.

Inde i hus 4 var der dækket borde til ca. 90-100 personer. Der blev plads til alle, men der var heller ikke nogen ledige pladser. Børn og gamle sad side om side, og spørgelysten var gensidig stor. Efter en times tid gik de fleste hver til sit, men børnene ville gerne se modstandsbiblioteket. To af vore bibliotekarer, Mogens Henrik Nielsen og Søren Ravndal, viste det frem og for-

klarede børnene, hvordan det fungerede.

De ville også gerne besøge den tidligere modstandsmand Vagn Sørup Olsen, der var en af de modstandsmænd, der var med til teaterstykket på Klostermarksskolen. Vagn Sørup Olsen var bl.a. med i Holger Danske gruppen: "Frk. Langes Dreng", og børnene spurgte ivrigt ind til 90-årige Vagns liv – både før og nu.

Herefter tog også børnene afsked, med løftet om at vende tilbage.

Emmy Reitoft

Bidrag til denne rubrik bedes sendt til
Peter Eigenbroth
Rolighedsvej 8a, 9690 Fjerritslev
mail: eig@fjerritslev.dk

95 år 21. juli
Aase Petersen
80 Lang Rd.
Cherryville, BC VOE 2G3
Canada

Maj-dagene på Bernadottegården

4. maj

Takket være tipsmidler og donationer kunne beboere, personale, frivillige hjælpere og andre interesserede igen i år komme i Mindelunden den 4. maj. En aften der betyder rigtig meget for de tidligere modstandsfolk, kz-fanger og krigssejlere, men også for rigtig mange af os andre. Vi var ca. 55, der tog af sted fra Roskilde og mødtes yderligere med seks "skubbere" inde i Mindelunden.

Med Helle Elmgreen og Poul-Erik Andersen i spidsen med hver en fane gik vi i samlet trop til Henrettelsespladsen, hvor Mogens Henrik Nielsen lagde den traditionelle rød/blå/hvide buket ved en af henrettelsespælene, mens fanerne blev sænket. Derefter blev salmen: "Altid frejdig når du går" sunget af alle de tilstedeværende.

Så gik vi langsomt tilbage til Gravfeltet for at deltage i højtideligheden (som bliver refereret andet steds i bladet). Som sædvanligt var Bernadottegården privilegeret, idet vi må medbringe stole, som bliver sat op på første række.

Efter højtideligheden var sluttet og fanerne ført ud var der tid til at besøge pergolaen, og måske lægge en blomst her hos en af de kammerater, der ikke kom med hjem, og derefter gik turen igen til Roskilde, hvor Bernadottegårdens Venner igen modtog os med den smukkeste lysallé.

Inde i hus 4 blev vi alle trakteret med snitter, øl, vand, en lille én og kaffe. Alle var sultne efter aftenen, og tog godt for

sig. Det var et rigtig hyggeligt samvær, som sluttede ved 23-tiden, så var det tid til at gå i seng for at være friske til en ny dag.

5. maj

Dagen faldt på en søndag, vejret var tørt, men ikke varmt. Knap 50 mennesker fandt denne dag vej til Bernadottes Mindeeg.

Emmy Reitoft bød velkommen til de fremmødte og til dagens taler, Birgit Fischermann, og bad fanen om at blive ført ud. Fanen blev ført af Per Johansen og med Peer Jensen som fanevagt.

Efter at have sunget: "En lærke letted" blev ordet givet til Birgit Fischermann. I sin tale fortalte Birgit, at hun ikke havde været i Mindelunden 4. maj, men ved brandtomten på Frihedsmuseet. Birgit fortalte, hvor forfærdelig branden havde raseret bygningen, men takket være de modige brandmænd og museets personale var det lykkedes at få alle effekter reddet. Dette udtrykte Birgit sin store taknemmelighed over.

Efter talen sang vi sangen: Venner ser på Danmarks kort, hvorefter der blev lagt blomster ved Bernadottes Mindesten. Rigmor Kildemoes lagde Bernadottegårdens buket, og Gitte Gildam lagde buketten for Bernadottegårdens Venner.

Vi sluttede højtideligheden med at synge Frihedssangen og bede fanen om at blive ført ud. De tilstedeværende blev inviteret med ind i hus 4, hvor der var

smukt dækkede kaffeborde, frisk-smurte rundstykker med ost og pålæg, samt en lille skarp. Det blev en hyggelig stund, inden vi brød op, så beboerne kunne komme hjem og få deres frokost.

6. maj

holdt Bernadottegården fællesspisning i anledning af Frihedsdagen. Kirsten Feld, der er tidligere bestyrelsesmedlem i Bernadottegårdens bestyrelse, holdt talen ved middagen. Hun mindedes de mange år på Bernadottegården og fortalte om sine egne erindringer, da Danmark blev befriet.

Der var musik til middagen, og ca. 70 beboere, personale og frivillige deltog i spisningen.

Emmy Reitoft

Deltagere fra Bernadottegården sidder lige bag ved snoren.

Samlet trup på vej til Henrettelsespladsen, med fanerne Helle Elmgreen og Poul-Erik Andersen.

Mogens Henrik Nielsen lægger blomster ved en af henrettelsespælene i Mindelunden

Nazityskland drev 42.500 store og små koncentrationslejre

For første gang nogensinde dokumenterer forskere kz-helvedets sande omfang

Af Peter Wivel

Den indre sammenhængskraft i totalitære regimer skyldes, at alle gøres meddelagtige. I traditionelle diktaturer, f.eks. de mellemøstlige, har undersåtter en vis chance for at knibe uden om, hvis de tier og adlyder. Den gik ikke i det 20. århundredes to største totalitære herskabsformer, den nazistiske og den kommunistiske. Her skulle alle helst have blod på hænderne.

Ikke for ingenting skulle der gå 40 år, før en præsident for Forbundsrepublikken, Richard von Weizsäcker, 8. maj 1985 om kapitulationsdagen sagde, at den ikke var nederlagets dag. Den var, sagde præsidenten, dagen, da Tyskland blev befriet for et menneskeforagtede nationalsocialistisk voldsherredømme.

I årtier efter Hitlerrigets undergang så de fleste tyskere anderledes på den sag. I 12 lange år havde de følt sig som herrefolk. De havde levet af at udplyndre deres ofre hjemme som ude, og de kendte så udmærket deres eget bidrag til tilintetgørelsen af en hel civilisation.

Efter krigen slikkede de overlevende tyskere først og fremmest deres egne sår. Når nogen stillede dem til regnskab, lød omkvædet: "Det vidste vi intet om".

At det var håndgribelig løgn, er for længst påvist af nyere historisk forskning. Senest i Peter Longerichs værk, hvis tyske titel gengiver dette omkvæd: 'Davon haben wir nichts gewusst!' (2006). Den tyske historiker blotlægger, hvad tyskere med deres egne øjne og ører dengang kunne se, læse og lytte sig til.

Men nu må al tvivl vige. Efter 12 års arbejde har amerikanske forskere optalt ikke færre end 42.500 ghettoer og lejre i det hastigt ekspanderende Hitlerrige. Før i dag ville ingen forsker have troet det muligt. Regelrette mønstre af død, tortur og slaveri spandt det nazistiske netværk sammen og kostede ifølge Geoffrey Megargee og Martin

Dean fra Holocaust Memorial Museum i Washington, USA, mellem 15 og 20 millioner mennesker livet.

Dean siger til avisen New York Times: "Man kunne i bogstaveligste forstand ikke tage noget steds hen i Tyskland uden at rende ind i tvangsarbejdslejre, krigsfangelejre, koncentrationslejre. De var overalt". Kortlægningen vil fylde syv bind, hvert bind på et par tusind sider.

Kendte udryddelseslejre som Auschwitz, Sobibor, Treblinka og Belzec eller kz-lejre som Buchenwald og Bergen-Belsen var kun den øverste top i et imperium af ghettoer, lejre og underlejre for slavearbejdere, krigsfanger, abort- og eutanasiofre og tvangsprostituerede. Alene i hovedstaden Berlin var der 3.000 opsamlingslejre – en af de første, der blev opført allerede i 1933, var to barakker ved vandtårnet i Prenzlauer Berg.

"Enhver, der vil forstå, hvor forskelligt jødisk liv i ghettoerne var, og omfanget af den ødelæggelse, der ramte en hel europæisk verden, må bruge denne encyklopædi", siger historikeren Timothy Snyder, verdenskendt med bogen 'Bloodlands' fra 2010.

Opgøret begyndte med sejrherrenes krigsforbryderdomstol i Nürnberg efter 1945. Med henrettelsen af naziledelsen åndede Forbundsrepublikken op og lod klogeligt Hitlerregimets bagland i fred. Først Eichmann-processen i Israel i 1961, og først for alvor en amerikansk tv-serie, 'Holocaust' i 1978, sprængte digerne. Fra toppen har forskerne siden arbejdet sig langsomt, men sikkert ned mod bunden. Værnemagtens forbrydelser blev afsløret i 1995, med et halvt århundredes forsinkelse. Så fulgte embedsværket, så borgernes plyndringer af jødisk gods. I dag afsøges hver krog i det civile samfund.

I en af dem sad Franz Josef Schöningh, en højt anset grundlægger i 1945 af Süddeutsche Zeitung, Tysk-

lands største seriøse dagblad. En ny biografi viser, at Schöningh som civil forvaltningschef i en by i det besatte Polen pligtro ydede sit bidrag til at rense regionen for jøder.

Efter krigen skånedes Schöningh nænsomt sig selv og sine omgivelser for sine dårlige minder. Breve blev brændt, munde lukket. Ganske vist blegnede han, da Münchens rabbiner, Aaron Ohrenstein, en dag i 1951 besøgte avisen og pludselig genkendte den fornemme redaktør, der havde hjulpet hans familie af sted til Auschwitz. Men Schöningh beroligede sine kolleger med, at han havde fordrevet tiden i Polen med at gå på jagt.

I sine populære klummer frikendte Schöningh tyskerne for 'kollektivskyld' og skrev om sine forfulgte landsmænd: "Således blev et folk ført til slagtebænken, skønt det som alle andre kun havde ønsket fred, hvis man ikke havde fyldt det med grænseløs løgn".

Hvad løgn angår, kunne Schöningh tale med. En totalitær stat er ingen naturkatastrofe. Dens destruktive virke sikres af millioner af små og store håndlangeres velvillige medskyld i mord.

Fra Erik Kragelund har vi modtaget nedenstående beretning, der er nedskrevet af Inger Mørch, som var gift med sømandspræsten i Newcastle under krigen.

Spredte minder fra krigsårene i Hull og Newcastle 1939–45

I 1935 søgte min mand stillingen som sømandspræst ved den danske sømandskirke i Hull i England, så nu er det snart 50 år siden, vi tog afsked med vores dejlige fynske præstegård i Svinninge, hvor sognet kun var på ca. 800 mennesker.

Han syntes, han trængte til en udfordring – og det fik han. Så vi rejste over til det ukendte, uvisse. Mange unge præster har fået øjnene op for, at det er sundt og godt at komme ud at virke blandt vore prægtige søfolk. Politur går som bekendt af i saltvand, og der bliver kun det virkelige, naturlige materiale tilbage, og søfolk er et dejligt folkefærd, ukrukket og sundt tænkende.

Vi regnede med at blive i England 4–5 år og så søge hjem igen, men det blev til hele 10 år. Det her skulle jo handle om krigsårene, så jeg springer de første 4 år over – selv om det var en meget vigtig del af vores ophold, hvor vores ældste datter blev født i 1937 på kroningsdagen d. 12. maj kl. 12 – netop da Hans Majestæt George d. 6. og Dronning Elisabeth blev kronet – så selvfølgelig skulle vores datter hedde Elisabeth.

Vi havde netop været hjemme i Danmark på sommerferie i 1939 – det svirrede med krigsrygter, og min mor antydede forsigtigt, om det ikke var sikrere, at jeg blev hjemme – men min far sagde, som den kloge mand han var: "En kone skal være, hvor manden er." Det var jeg glad for, for det blev 6 strenge år, hvor vi trængte til hinandens støtte.

Så den 4. sept. var vi tilbage i England – netop den dag, krigen blev erklæret.

Der blev straks arrangeret frivillig evakuering af børn fra alle store byer, men vi foretrak at blive sammen. Et par måneder i begyndelsen af krigen flyttede vi ud i en præstegård på landet, et par mil fra byen. Vi tog simpelthen en tilfældig bus, hoppede af, fandt præstegården og spurgte, om de ville tage imod os, og som de venlige og gæstfrie mennesker, englændere er, åbnede de deres hjem for os og vores unge pige, som vi tog med.

Men hun længtes tilbage, og vi blev der som sagt kun et par måneder, da der var for langt ud til skibene i dokkerne for min mand, og der var på det tidspunkt forholdsvis fredeligt i Hull.

Da luftangrebene for alvor tog til, var vi for længst tilbage i byen. Der blev udleveret gasmasker, som vi skulle have med os overalt. Bombeangrebene begyndte noget senere i Hull end andre steder i landet, men da de først var kommet i gang, blev de troligt ved nat efter nat – ofte 6-7 timer i træk, indtil der ikke var meget tilbage af byen. Den var nem at finde fra luften, den ligger som en af de vigtigste havnebyer lige ved flodmundingen af Humber. Det fortæltes, at når de tyske flyvere havde været 7 gange over Hull, var de dygtige nok til at angribe London.

Af Hull's 97.000 beboelseshuse blev de 89.000 helt eller delvis ødelagt, dels ved småangreb, dels ved de store koncentrerede med op til 500 maskiner i bølger ved samme angreb. I over et halvt år var vi overhovedet aldrig rigtigt i seng, men fik af og til lidt søvn på en madras på gulvet. Beskyttelsesrummene var små og lå oven på jorden, da Hull er bygget på pæle, og der er ingen kældre.

Vi benyttede i den første tid et militært beskyttelsesrum, som lå lige overfor vort hus – der var intet lys, og det regnede gennem taget, så det var ikke lige sagen. Vores nabo havde et lille betonrum på 2x2 meter, men de var selv 3 voksne plus en hund, så der var ligesom ikke rigtig plads til os med to små børn, så vi foretrak at blive hjemme.

Her har Inger Mørch tilføjet med pen i det originale manuskript: Jeg kan ikke nære mig for at citere Storm P: Vi mennesker er nogle underlige væsener, vi må gemme os under jorden, fordi vi har opfundet flyvemaskinen. Nå, det med under jorden, gælder altså ikke her.

Kirsten er født bag sandsække, dvs. der var stablet sandsække op udenfor mu-

ren af klinikken, så der kun var en ganske smal sprække foroven så vi kunne se, om det var nat eller dag. Hun var ½ år og Lise 3, da angrebene var på sit højeste.

Min mand var brandvagt, og vi andre krøb ind under vores store, svære egetræsbord, hvor vi havde lagt madrasser ovenpå og langs siderne. Foran vinduerne og den franske glasdør havde vi slået brædder for ikke at blive ramt af glassplinter.

Forresten fik begge børn kighoste netop i den allerværste tid. Der var naturligvis almindelig indkaldelse af de engelske unge mænd, men senere også af kvinder, dels til militærtjeneste, dels til sygepleje, buskonduktører, civilforsvar, politibetjente m.m. Kvinderne var rigtige soldater, både til lands, til vands og i luften – skød blandt andet med antiluftskyts og passede spærreballonerne. Vi havde sådan en lige over for vores hus, de ligner kæmpeelefanter.

Efter hvert større angreb var vi gerne uden vand, gas, elektricitet, telefon og busser – af sidstnævnte brændte over et hundrede på en enkelt nat. Der var ofte mægtige huller i gaderne, eller de var afspærrede pga. ueksploderede bomber eller nedstyrkede huse. Når vi havde mistet ruderne, måtte vi skære linoleum af gulvene og slå på i stedet for glas, som efterhånden var umuligt at opdrive. Hele gader blev jævnet med jorden, og på politigården kunne man hver morgen læse lister over dem, der var dræbt i nattens løb.

Efter sådanne rædselsnætter måtte vi om morgenen spontant synge: "Han har i denne nat med engleskare osv." – jeg tænker på det hver gang, vi synger den i kirken.

Til hjælp mod brandbomber var der anbragt sandsække ved alle lygtepæle, men sækkene rådne hurtigt op, til dels pga. hundenes naturlige trang, når de ser en lygtepæl. Vi havde en herlig skotte til nabo, han var meget forsigtig og gik for en sikkerheds skyld i beskyt-

telsesrum hver nat med liggestol, stål-hjelm og gasmaske.

Når brandbomberne faldt, og det var jo for at vise vej for luftangrebene der fulgte efter – det lød, som når man ruller en sæk kartofler ud over et bliktag – løb folk ud for at slukke dem. Der var specielle pumper til det brug, og så sandsækkene. En nat, denne skotte, Mr. Mc.Conachie hed han, hørte dem falde, løb han modigt hen til den nærmeste lygtepæl, greb sandsækken og styrtede afsted til en brandbombe i nærheden, men da han nåede den, var sækken tom, og han nåede heldigvis væk, inden bomben eksploderede.

En nat, da vi endelig var kommet til ro efter et slemt angreb og havde konstateret, at vore ruder i stuen, entreen og ovenpå i soveværelset var gået, og vi havde fået skårene ryddet væk og langt om længe var faldet i søvn, bankede det stærkt og vedholdende på døren, og der stod Mr. Mc.Conachie: "Mr. Mørch, Mr. Mørch, ved De, at Deres vinduer er smadret?" Vi kunne ha' slået ham oven i hovedet!

Der var en godt organiseret spildindsamling af madvarer, papir og metalvarer, og da de manglede aluminium til deres fly, samledes der ind på alle gadehjørner, og vi ofrede alle med glæde vore fine stegepander, gryder og kasseroller. Vi vidste jo, det var livet, det gjaldt for os alle. Gav vi ikke aluminiumsgryden, ville vi måske en skønne dag ikke ha' noget at komme i den.

Rationeringsmærker kom efterhånden til at omfatte alt, både madvarer og klæder, kaffe og the, og det var det værste, for hvad er en englænder uden his cup of tea? Den er med til at løse mange problemer, som I nok ved fra fjernsynet – uden den havde de heller ikke klaret sig igennem og vundet krigen. Der blev udleveret vitaminer og appelsinsaft til småbørn, og æg var rationeret til et om ugen – og var det råddent, var det bare ærgerligt.

Et år var selv kartofler sjældne, og de havde ellers været vort hovednæringsmiddel. Jeg husker, jeg engang var kommet i en kø, jeg håbede var for kartofler, og blev meget skuffet ved at opdage, det var for appelsiner. Jeg vil tilføje, at søfolkene forkælede os rædsomt med både smør og frugt, og når min mand havde besøgt de danske fiskere i Vestengland eller Skotland, fik han sommetider de dejligste rødspætter med hjem – og så fik hele gaden fisk til aften.

En dansk forretningsmand, der

havde været bosat i England i mange år, tilbød min mand nogle ribs, og man siger jo ikke nej tak til lidt frisk frugt, når man skal hjem til kone og børn – selv om han nok syntes, det ikke just var bærtid. Det viste sig da også at være – ribben, som hedder ribs på engelsk. Den slags sprogforviklinger kan ske – vi mørede os derover og nød dem stegte i stedet for syltede...

I biograferne fortsatte forestillingerne, når der blev luftalarm, men det blev annonceret på lærredet sammen med meddelelse om, hvor det nærmeste beskyttelsesrum var, samt: *But above all remember you are British and keep calm.* Dette med at huske, man var britisk, hørte man gang på gang, både når der var fare på færde og når der var nedskæringer i rationeringerne eller andre ubehageligheder. I et brev skrev en af vore engelske venner et par år efter krigen, og de havde jo rationering til langt oppe i 50'erne: *We are getting a little tired of being British.*

Forresten er briterne i besiddelse af en rørende tålmodighed, både når de står i kø og ved talrige andre lejligheder. Forvisningen om, at "noget vil vise sig", ligesom Mr. Micawber fra Dickens eventyr plejede at sige, eller at de er sikre på at vinde det sidste slag, er så indgroet, at de aldrig tabte hovedet eller humøret, som i almindelighed var allerbedst, når det så, værst ud.

"Vi ved, at vi skal vinde denne krig, – vi kan ikke sige hvornår eller hvordan, ja end ikke hvorfor – men vinde den vil vi."

Et eksempel på engelsk, humor, en engelsk arbejder: "Hvordan skulle Hitler kunne finde mig? Hvis mit navn og adresse står på en af hans bomber, bliver det svært at finde den lille sidegade, og HVIS den så finder adressen, skal det nok vise sig, at jeg er henne om hjørnet i pubben."

Min mand fortalte om en forretning i London, der var helt i ruiner – ingen døre eller tag over hovedet. Men de riggede en disk op og solgte af de få, resterende varer, og på et skilt stod: More open than usual og på en anden smadret forretning: Please enter through the doorhole!

Panik er generelt ukendt derovre. men vi hørte om et enkelt eksempel: Der skete en frygtelig ulykke under en luftalarm ved nedgangen til den under-

jordiske jernbane et sted ved London, hvor en gammel dame faldt, da hun var kommet et par trin ned ad trappen i mørket. Man havde netop da en ny slags antiluftskyts, som var meget farligt for dem, der opholdt sig på gaden, og alle pressede derfor på for at komme ned ad trappen uden at ane, at der lå nogen dernede. 172 mennesker blev trampet til døde ved den lejlighed.

Ægte britisk mod udvistes i alle samfundslag, selv blandt lyssky eksistenser i Londons værste natklubber. Ved et frygtelig bombardement udviste folk her et enestående mod, og mange satte livet til i forsøg på at redde andre. Englændernes medmenneskelighed viste sig for alvor i disse strenge tider.

Jeg glemmer aldrig, at en af vore na-boer, Miss Abbot den 9. april 1940 kom med en buket røde og hvide blomster og sagde: "Glem ikke, at De er mellem venner, så længe De er i England." Ja, den 9. april var også for os en streng dag, omend på andre måder end herhjemme. For vores søfolk havde det været et svært valg at tage, om de ville sejle for de allierede eller interneres i fangelejr rundt om i England. De måtte jo tænke på deres familie hjemme, men de fleste var ikke i tvivl, og fra Messepeter fra Svendborg kom svaret da også sindigt og roligt: "det ka' vi da godt!"

Filmen "Støt står den Danske Sømand" giver netop det indtryk af alt det, vores tapre søfolk måtte lide og gennemgå. Vi fik da også efterhånden en halv snes sindssyge på hospitalerne derovre, og mange kom hjem som vrag. Det at undvære hjem og familie og ikke vide, hvordan det stod til med dem, var usigelig svært. Røde Kors breve, som måtte rumme indtil 25 ord, var en lille trøst for dem, selv om de kunne være måneder, ja år gamle, inden de nåede frem.

Vi fik dog gennem mors veninde et par breve via Sverige og Portugal, og jeg har her et censureret brev fra Dronning Alexandrine! Det gik sådan til: Da vi i 1935 kom til Hull, hang der på læseværelset, der hørte til kirken, to store fotografier af majestæterne Chr. X og Dronning Alexandrine. De må have hængt der længe, for det var fra deres meget unge dage. Da jeg havde set på dem i nogle år, tog jeg i 1939 mod til mig og skrev til Amalienborg, om det var muligt, at vores danske sømandskirke kunne få lov at få et par mere tidssvarende billeder af majestæterne.

Ikke længe efter modtog vi til vores

Medley min gudstjeneste
Tak for den venlige
indbydelse af min
60 års fødselsdag
Alexandrine

fra dokkerne, og søfolkene var ikke tilbøjelige til at tage for langt væk fra deres skibe i tilfælde af bombning og på grund af mørklægningen. Så da Newcastle under krigen blev samlingssted for danske søfolk, kunne der være god brug for to præster ved sømandskirken

til fangerne, og den var jo tung at slæbe på, så da han og de andre togpassagerer begyndte at vandre imod byen ad banelegemet, gik hanken i stykker, og det gjorde det ikke lettere. Da han kom til stationen, var der kun ruiner af den og af det meste af byen, han var sulten, men han kunne ingen varm mad få, da der ingen gas eller el var. I døren til en bar stod en fortabt tjener, alt, hvad han kunne tilbyde, var koldt øl og en ostemad. Min mand havde aldrig kunnet spise ost, men han tog med glæde imod det, taknemmelig over i det hele taget at kunne blive mæt.

Han håbede så at kunne få en bus ud til lejren, men ingen busser kørte efter den rædsomme nat, byen havde haft. Han spurgte en betjent, og da der dukkede en venlig privatbil op, standsede han den – det viste sig at være borgmesteren, som var så rar at køre min stakels forkomne mand helt ud til lejren.

Hvad kirken betød for vore søfolk, er der ingen tvivl om – for hvor tager man hen, når man er i angst og nød? Kirkesalen var ret stor og rummelig, der var højt til bjælkeloftet, alterbilledet er stormen på søen, selvfølgelig meget skønt malet, et stort vindue ovenover er mørkelagt, og over de høje gotiske vinduer er anbragt mørke rullegardiner parat til at rulle ned efter mørkets frembrud. På en af sidevæggene hænger et dejligt Thorvaldsen relief af Jesus og de 12 apostle, – jeg blev aldrig træt af at betragte det. Hvor mon det nu befinder sig?

Et Dannebrogflag hænger ned fra prædikestolen, det havde sin egen meget betagende historie: En skibsdreng nåede ved et forlis at stoppe det ind under blusen, inden han sprang i havet fra det synkende skib. Døbefonten er et kompas, en vældig fin og tankevækkende ide at opstille i en sømandskirke. For er det ikke selve livet – hele kompasset rundt, indtil maskinen stilles på STOP.

Til brug ved altergangen var der en meget smuk alterkalk, fælleskalk, og Kirsten på 3-4 år ønskede forklaring på alt, hvad der foregik. "Jamen, hvad har de da GJORT?" spurgte hun, da jeg prøvede at fortælle, at vi bad Gud om forladelse, når vi gik til alters. Da vinen blev uddelt, og min mand som den sidste drak af fælleskalken, hviskede hun, så ingen kunne undgå at høre det: "Så, nu drikker far hele resten!"

Jeg sidder med vores gæstebog foran mig. Tankerne går 40 år tilbage i tiden,

store glæde to dejlige billeder af vort smukke, statelige kongepar, Jeg skrev og takkede, og da det faldt så heldigt, at det netop var dronningens 60-års dag samtidig, tillod jeg mig at lykønske og tænke, jeg fik et smukt håndskrevet takkebrev fra dronningen.

Desværre fik vi ikke lov at glæde os over de smukke billeder ret længe, da de gik til grunde sammen med kirken ved det store bombardement natten mellem den 8. og 9. maj 1941 – netop 70-årsdagen for vores kirkes indvielse. Samme nat blev den svenske og den finske sømandskirke også totalt ødelagt, mens den tyske stod urørt i de rygende ruiner – selvfølgelig et rent tilfælde, men en sær tilfældighed. Vores bolig lå ca. 1½ km. væk, og vi kunne høre flammerne brøle og høre bygninger styrte sammen. Næste morgen tog vi ind for at se, om vores kirke stod endnu. Jeg skal aldrig glemme den hjælpeløse følelse, da vi stod foran den rygende ruinhob.

Kirkeklokken var faldet ned og lå i murbrokkerne, hvor indgangsdøren havde været. Huset overfor var væk – der havde boet et ældre dansk ægtepar – nu stod kun trappen tilbage, frit svævende, og på jorden lå noderne til Agnete og Havmanden samt to ruller syntråd.

De næste par måneder blev vores hjem så brugt til gudstjenester og sammenkomster for vores danske og norske søfolk. På kirkeruinen havde min mand sat en plakat derom, samt ordene: "Vi er Guds hus og Kirke, nu bygget af levende stene". Og tænk, for et par år siden var min mands søster i kirke i Aalborg, og præsten der fortalte netop om den episode, så efter gudstjenesten kunne hun jo ikke dy sig for at fortælle præsten, at det var hendes broder, han havde fortalt om. Desværre kunne han ikke huske, hvor han havde hørt det fra.

Nå, men det var ikke nogen tilfredsstillende ordning, da vores bolig lå langt

deroppe. Det var herfra de frie danske søfolk, der sejlede i engelsk tjeneste, drog ud, og hertil vendte de heldige tilbage og hvilede ud indtil næste farefulde færd.

Efter 9. april skulle vi melde os dagligt, senere ugentligt hos politiet. Vi måtte ikke gå ud efter 8 aften, vi fik skriftlig tilladelse til at holde cykel, vi måtte ikke rejse udenfor byen uden politiets tilladelse osv. vi var jo venligtsindede, fjendtlige udlændinge! Min mand klagede en gang til politiet over, at sømændene, når de var i havn, måtte færdes ude indtil midnat, mens han, der dog var der for at passe på, de ikke lavede gale streger, ikke måtte være ude efter kl. 8. Politifuldmægtigen så længe på min mand og sagde: "De, en gift mand – hvad vil De dog ud efter 8 om aftenen for?"

Vi havde ikke og har aldrig haft bil, min mand cyklede til og fra dokkerne og rundt i dokkerne. Når vores søfolk havde oplevet bombeangreb i byen, sagde de: "Lad os komme ud at sejle igen!", selv om det visse ikke var mindre farligt. Vi andre sagde "Hellerse bomber end tyskere".

Vores svenske præsteven, hvis kirke i Hull var blevet bombet samme nat som vores, var flyttet til Newcastle, og han hjalp os med at finde en bolig, hvortil vi i efteråret 1941 flyttede op med vores to piger på 4 og 1½ år plus alt vort habengut.

Min mand skulle nærmest være rejsepræst for vores danske fiskere og søfolk samt besøge fangelejre rundt om i Storbritannien. Et vendepunkt i hans liv var, at han på en af disse rejser lærte at spise ost. Han skulle besøge en lejr et godt stykke udenfor Aberdeen. Byen var blevet bombet om natten, og da toget holdt et par km udenfor, var der ikke flere skinner, så togføreren slog ud med armene og sagde: "I'm afraid that is all I can do for you". Min mand havde en gammel kuffert med salmebøger og lek-

minderne myldrer frem. Jeg ser en af dem, der oftest kom i vort hjem, tage Kirsten i sine arme og sige: "Nu må min egen lille Bitten derhjemme være blevet lige så stor". Een skriver: "Tak for 'Giv Tid'", den sang jeg tit for dem i disse år. Senere står der i bogen: "samlede i anledning af hovmester N.H. Jepsens begravelse". Mit hjerte krymper sig ved at læse navnene på alle de prægtige søfolk, som vi hyggede os sammen med, og som aldrig nåede at komme hjem til deres egen familie.

Jo, jeg er overbevist om, at vores hjem har betydet et fristed for dem i krigens tunge, ubarmhjertige år. Så sent som her i efteråret ved årsmødet traf jeg en enke, som fortalte, hvor glad hendes mand havde været for at komme hos os. De var også hyggelige, og så hjalp de os på mange måder – malede hus, gravede have, byggede beskyttelsesrum, da vi flyttede til Newcastle, hjalp med indflytningen og polerede alle vore møbler.

Når deres skib kom i havn, vandrede de gerne ud til os, og på mange af skibene havde vi virkelig gode venner. Skibsbesætningen fra Bellona besøgte os en aften og skrev som sædvanlig deres navne i gæstebogen og tilføjede, "hvor har vi det dog rart." To dage efter fik vi at vide, at skibet var gået ned, bombet af en flyver oppe ved Skotlands kyst, og at kun én var i live.

Jeg tog tit ind til kirken med børnene, men det var ikke nemt at færdes i den mørklagte by med to små børn. Søfolkene var lykkelige ved at have børn imellem sig, og en gang, min mand kom derind alene, spurgte de, hvor jeg var henne. "Hun er hjemme og passe børnene". "Ku' De ikke ha' sendt Deres kone herind og selv være blevet hjemme hos børnene?" Jo, humøret havde de stadig i behold. Pigerne blev skrækkeligt forkælede af søfolkene, der selvfølgelig savnede deres egne, og de delte gladeligt deres lille sukkerration med pigerne. Sukkeret stod i små gule æggebægre på kaffebordene, og når det så blev rørt op med fløde, var det en sand lækkerbiskken for Lise og Kirsten, som spiste det siddende på søfolkernes knæ.

Til underholdning på læseværelset havde vi nogle gamle Chaplin-film, som blev kørt igen og igen – vi havde jo ikke mulighed for at få dem udskiftet. Ligesom herhjemme sang vi tit og gerne, og når jeg tog Danmarks Melodibog frem, var det allerhelst "Jeg elsker den gamle den vaklende rønne", de ville synge.

Men også Seedorf's "Med Kronborg om styrbord igen" – for det var jo det vi alle længtes imod.

Det Danske Råd i London udgav et årligt julehæfte, og repræsentanter derfra kom og fejrede julefest for og med os flere gange. Grev og Grevinde Reventlow medbragte deres egen julestads til at pynte træet med, og et år spurgte en af søfolkene, om de måtte plyndre træet, men fik afslag, hvorpå han mumlede: "Ov, sådan en fedtegreve". Han vidste vel ikke, at det var deres private julestads, som de gemte fra år til år.

Lillejuleaften samlede vi altid nogle søfolk hjemme. Jeg glemmer ikke, da vi et år sad om juletræet med de tændte lys, som min mand selv havde støbt. Vi holdt på, hvis lys først gik ud. Det gør jeg aldrig mere. Det blev en af vore allerbedste venner, hvis lys slukkedes først. Vi slog det hen som en leg. Næste dag skulle han sejle – og det blev hans sidste rejse. Han gav os en stak breve hjem til og bad os sende dem lidt efter lidt. Da det sidste var lagt i postkassen, fik vi at vide, at han var gået ned med sit skib, han havde i forvejen haft fire skibsforlis.

En dag kunne vi inde på læseværelset mærke på en maskinmester, at der var noget, der trykkede ham, og det viste sig da, at det var hans sølvbryllups dag. Han havde regnet ud, at af de 25 år, han havde været gift, havde han tilbragt 3½ år sammen med sin kone, og ikke engang denne dag kunne de være sammen. Men fotografier af hende og af børnene havde han – det var søfolkernes kæreste og værdifuldeste eje, som opbevaredes i vandtæt etui sammen med deres vigtigste papirer. Om de mistede alt andet ved forlis, billederne skulle reddes.

Vi havde en lille pudsigt episode en dag, da en sømand kom op på læseværelset. Han undskyldte, at han kom i sin gamle frakke. "Den gode lod jeg blive ombord, da skibet gik ned – jeg nænede ikke at tage den pæne frakke på i redbningsbåden i det rædsomme vejr."

Fra en af julefesterne, det var i 1942, opbevarer jeg stadig nogle sange, skrevet af danske søfarende. Peter Skibsdreng skriver således på melodi af Glade Jul: "Juleøl, herlige drik, kan ej fås på grund af krig. Skønt det hos os er en gammel skik, kan vi klare os uden slig, priser dog julen i sang, priser dog julen i sang!" Hæftet slutter med en mere alvorlig sang, hvor sidste vers lyder:

Engang vil vi kampen vinde
vender atter stævnen hjem,
stille glædestårer rinde,
Dannebrog vi finder frem.
Og mens skuden Skagen runder,
vajer flaget stolt mod sky,
varsler fred og lyse stunder,
Danmark vundet – født på ny.

Endnu mindes mine piger og jeg stadig, når vi fra kirken vandrede ad de mørkelagte gader til vort hjem nynnende "Aldtid frejdig når du går". Det gav os mod og tryghed i mørket, mens vi følte os frem mellem rendestenene og stakitterne. Den 5. maj var min mand, som så ofte ude at rejse – han var netop i Hull – men vi telegraferede til hinanden, og da han kom hjem, havde jeg hængt et stort flag ud af vinduet på 1. sal. Det flag havde forresten været med på et dansk skib ved invasionen i Normandiet.

Et lille a'propos (skrevet med blæk): Har I forresten læst, at man i Frankrig planlægger store højtideligheder den 5., 6. og 7. juni til minde om 40 året for invasionen i Normandiet, og at et mindesmærke for danske, norske og amerikanske søfolk blev afsløret den 5., på grundlovsdagen for de danske.

Som sagt var min mand på rejse den 5. maj. Han fik nyheden om Danmarks befrielse på en ejendommelig måde: Han sad i en bus sammen med en anden dansker, da en herre bagved prikkede ham på skulderen og høfligt sagde: "Det kunne måske interessere Dem at få at vide, at tyskerne har overgivet sig i Deres land?"

Det var jo en dag, som alle vi ældre husker på hver sin måde. Da det første skib kom til Newcastle fra Danmark, havde det en stor papkasse med over til os fra min broder. Den indeholdt 50 æg og flere pund smør. Det var sen aften, da en sømand, glædestrålende kom ud til os med den. Børnene var i seng, men var hurtigt vågne og gjorde store øjne ved sådan en overdådighed, og vi lavede straks en herlig æggesnaps til os alle.

På VE-dagen husker jeg, vi var til et mægtigt bål på en bakke oppe over byen Newcastle, hvor blandt andet mørkelægningsgardinerne blev brændt.

Nu gjaldt det om at komme hjem til Danmark. Børnene og jeg kom med en båd, der hed Florida, mens min mand

måtte blive tilbage for at få vores møbler opmagasineret derovre. Det var jo umuligt at få dem flyttet hjem foreløbig.

Han fulgte så efter en halv snes dage senere, med en af vore lastbåde på mønstret som messedreng. Almindelige passagerer tog man ikke med endnu, det gjaldt først og fremmest om, at vore søfolk kom hjem til deres familier. Til gengæld fik han Kronborg om styrbord mens vi måtte nøjes med at blive sat af i Kalundborg – Thi Bølger og Bøge, der krammer vort Land, er skønnest den dag, hvor en sejlene mand får Kronborg om styrbord igen!

Nå men vi skal til at slutte, og jeg synes vi skal gøre det ved at synge vores fynske digter, Mads Nielsens:

En lærke letted, og tusind fulgte,
og straks var luften et væld af sang.
De tusind tårne tog til at tone,
så landet fyldtes af klokkers klang,
og byer blomstred i rødt og hvidt,
og der var forår og Danmark frit.

Det var efter krigen naturligt at sætte et varigt minde der for dem, der blev derude. For af de ca. 4000 danske søfolk, der sejlede ud fra Newcastle under krigen, gav 1406 deres liv for Danmark. I kirken opsatte man en mindevæg med inskriptionen: "Minde om de danske søfolk af alle grader, som satte livet til i deres Lands tjeneste i Årene 1939-1945. Du, som læser deres navne, husk, de døde for Danmark, for at vi levende kunne være som de, FRIE DANSKE". Nedenunder ligger en stor bog, der rummer navne, fødselsdag og dødsdag på alle de 1406 omkomne, og der bliver vendt et blad hver dag.

Kirken er nu nedlagt, og bogen blev flyttet til Londons danske Sømandskirke, men sidste år bad danske i Newcastle om den måtte komme tilbage, og den har nu fået sin plads i byens smukke domkirke. Et vidnesbyrd om, at mindebogen bliver brugt og påskønnet af søfolk og deres pårørende er, at det ved dens flytning til London viste sig nødvendigt at lade den nyindbinde. Kaj Munks Mindefond, der i sin tid betalte opsætningen af mindevæggen i Newcastle, har også betalt udgifterne ved væggenes flytning til London. Siden da er der blevet fremstillet en kopi af bogen. Den vil få, eller har vel allerede fået, sin plads på Frihedsmuseet i København. Nå ja, det var et lille, men vigtigt sidespring.

Mindeord om Ragnhild Olsen

Ragnhild Olsen blev født den 1. april 1909, og hun blev bisat fra Himmelev kirke d. 21. maj 2013, 104 år gammel og den ældste beboer på Bernadottegården.

Ragnhild Olsen flyttede ind på Bernadottegården i 2002, efter at hun nogle år tidligere var blevet enke efter Svend Olsen, der under besættelsen var byleder i Sorø. Ragnhild og Svend var også købmandsfolk i Sorø, og på grund af Svends aktive liv som modstandsmand måtte han tidligt gå under jorden, og Ragnhild klarede alene hus og hjem, parrets lille søn, Torben, samt forretningen – her dog med en hjælper.

Efter besættelsen flyttede parret til Rødovre, hvor de i mange også var købmandsfolk. Da de blev pensionister, flyttede de til en lejlighed, hvor Ragnhild boede indtil hun flyttede ind i hus 2, Bernadottegården. Hun mistede sin elskede Svend i 1998, efter 57 års ægteskab.

Ragnhild var et glad og humoristisk menneske, der kunne se det positive i enhver situation. Når man kom på besøg en tidlig morgenstund, var hun oppe og i tøjet, havde redt sin seng og sad med avisen – for følge med, det skulle man.

Ragnhilds lykke i livet var først og fremmest mand og søn, og senere de tre børnebørn, Monica, Gina og Svend. Hele familien elskede Ragnhild, og indtil for godt et år siden rejste hun gerne til Fyn for at holde jul sammen med sin nærmeste familie samt sin nevø og dennes familie. Stor var hendes glæde, da Monica for fire år siden gav Ragnhild oldebarnet Sol. Jeg skulle op og ønske Ragnhild tillykke, og spurgte hende, hvordan det var at blive

Ragnhild Olsen d. 9. april 2011, efter højtideligheden ved Mindeegen – 102 år gammel.

oldemor. Hun kikkede lidt, så sagde hun: "Det har jeg såmænd ikke rigtig tænkt på, men det er altså underligt at have en søn, der er bedstefar".

Ragnhild led af leddegigt, og i det sidste år var hun svækket af alderdom. Hun var dog med til højtideligheden ved Mindeegen 5. maj, og hun var med i Mindelunden d. 4. maj 2013. Ragnhild var tro imod sin kultur fra besættelsen, lykken over at bo i et frit land blev tit nævnt, og Ragnhild følte sig hjemme i gruppen af tidligere modstandsfolk på Bernadottegården og i Bernadotteparken.

Robert A. Jensen

Erhvervshæmmede fra Modstandskampen Jysk afd. har mistet et mangeårigt og aktivt medlem af foreningen, Robert A. Jensen.

Robert lagde et stort stykke arbejde i foreningen, og var i adskillige

år med i bestyrelsens arbejde.

Æret være Roberts Jensens minde.

Ingelise Serges
formd.

Portræt af formanden

Af Emmy Reitoft

Som det kan ses andet steds i bladet, har foreningen været på en rejse til Grænselandet, og på en sådan tur er der måske ind imellem tid til en lidt dybere samtale. Det blev et interview med Marianne Rűsz, Sjællandsafdelingens nye formand

Emmy: Nu har du været formand et halvt års tid - har du gjort dig nogle overvejelser om, hvilken kurs foreningen nu skal have?

Marianne: Foreningen skal stadig være genkendelig, så der bliver ingen revolutioner. Dette er især vigtigt så længe, der er nogle af veteranerne tilbage. HVIS foreningen skal fortsætte herefter, kan man forestille sig at diskutere visse ændringer. Jeg har dog et ønske om en mindre forandring med hensyn til at samle mailadresser ind på de, der har en sådan. Det vil gøre det væsentligt nemmere (og billigere) at få nyheder og informationer rundt, hvis bare op mod halvdelen kunne sendes på mail.

Emmy: Hvordan er det at efterfølge en tidligere modstandsmand/kz-fange, der har været foreningens formand i 20 år, så at sige gå i hans fodspor?

Marianne: Det er meget svært. Jeg tænkte blandt andet på det nu, da jeg skulle skrive invitation til Grundlovsfest i foreningen. Mogens Henrik har altid skrevet: "Kære kammerater". Det

kan jeg ikke skrive, det er jo en betegnelse imellem de gamle fanger, modstandsfolk og vist også krigssejlere. Jeg synes, at det meget forpligtende at være formand, men jeg er MEGET glad for, at Mogens Henrik er blevet i bestyrelsen - så følger historien ligesom med.

Emmy: Har du nogen nye initiativer i ærmet?

Marianne: Nej, ikke som sådan lige nu. Måske kunne man på sigt forestille sig, at anden generation kunne genoplive Landsforeningen - lad os nu se.

Men jeg vil sige, at jeg har en skærpet observans på, hvad der sker med Frihedsmuseet og vil være parat til at henvende mig til f.eks. politikere, hvis der sker noget, der ikke er i medlemmernes interesse.

Emmy: Vil det sige, at du overvejer at komme med en udtalelse - evt. sammen med de andre formænd - snarest?

Marianne: Nej, men jeg vil som sagt have øget observans på, hvad der sker.

Emmy: Jeg kunne forestille mig, at medlemmerne gerne vil vide lidt mere om dig, har du lyst til at fortælle?

Marianne: Ja, det vil jeg gerne.

Jeg er lige fyldt 67 år, er gift med Finn (Verner Nielsen) og bosiddende på Frederiksberg. Jeg er datter af tidligere - nu afdøde - modstandsmand og kz-

fange Børge Emil Pedersen: Frøslev, Neuengamme (fangenr. 60921), Meppen/Versen. Han var i øvrigt med til at starte landsforeningen i slutningen af 40-erne, tror jeg det var. Jeg er uddannet lærer på Esbjerg Seminarium, var lærer i Esbjerg i 15 år. Herefter læste jeg til psykolog på den daværende lærerhøjskole i København og virkede som skolepsykolog på Amager. Jeg gik på pension i efteråret 2010.

Jeg har - sammen med Finn - været aktiv i rejsegruppen, ligesom jeg hjælper til i mande-kvindegruppen i Bernadotteparken.

Jeg er mor til en voksen søn på 27 år. Han er gift, men har endnu ingen børn - det har jeg til gode.

D-dag markeret ved Utah Beach

For øjeblikket er en ung dansker, Jakob Tøtrup Kjærsgaard, der studerer kulturformidling ved University College Nordjylland, i praktik ved Utah Beach Museum, der er bygget op omkring invasionen den 6. juni 1944.

Jakob arbejder på at lave en udstilling om danske krigssejlere, med speciel fokus på deltagelse i Invasionen, og vi har en aftale med Jakob om en artikel i næste nummer af Modstandskampen.

På årsdagen for D-dag fik Jakob æren af at lægge en krans ved mindesmærket for de danske sømænd sammen med museumsdirektøren Ingrid Anquetil og på billedet viceborgmester for Sainte Marie du Mont, Charles de Vallavielle.

Med Sjællandsafdelingen på tur til G

På en tur til Grænselandet med Dito-bus og med Troels Munch ved rattet, var der lagt god grund til en dejlig ferie.

Med på turen var 4 tidligere KZ-fanger, 2 krigssejlere, 8 ægtefæller/enker, 2 "anden generations", 4 ægtefæller og interesserede. Gennemsnitsalderen var 81,4 år, ældste deltager var 93 og yngste var 62 år.

Med et kort stop undervejs gik turen direkte til Gråsten Kro, hvor vi fik turens første frokost.

Turen gik videre forbi Dybbøl Mølle og Skanserne, og "det nye" museum, som vi gerne ville have besøgt, men det var ikke muligt, da der var en del deltagere, der var dårligt gående og brugte rollator, og der er ikke elevator på dette museum. Turen fortsatte sydpå, over den tyske grænse til mindesmærket i Harrislee, hvor vi mindedes alle de fanger, der fra Frøslev måtte tage turen til de tyske KZ-lejre med Harrislee Bahnhof som udgangspunkt, før vores tur gik videre til den lille by Handewitt, til Hotel Gasthoff Handewitt, som skulle være base i de næste 4 nætter.

Tirsdag gik turen sydpå til Husum-Swesing lejren. En lejr, der i de sidste måneder i 1944 betød døden for mange af de fanger, der hver morgen, i al slags vejr, måtte gå igennem Husum by, mens folk spyttede på dem, ud til pan-

sergravene, der skulle graves der. Lejren eksisterede fra ca. 15. september til 21. december 1944, der kom i alt ca. 100 danske fanger til lejren, hvoraf 11 døde. Der er i dag 2 husumfanger, der stadig er i live.

Lejrens kommandant, Griem, var ikke et af Guds bedste børn. For ham betød liv ingenting, han kunne til enhver tid udskrive nye fanger fra Neuengamme – og det gjorde han.

Turen gik videre til Dannevirke, hvor vi skulle se museet og de volde, der endnu kan ses. Ved ankomst til museet så vi, at der var et gravearbejde i gang. Det var et stykke af den gamle mur der blev udgravet – det var rigtig spændende at se. Museet var interessant, foruden Dannevirke var der udstilling om det danske mindretal i Sydslesvig i efterkrigstiden.

Onsdag morgen gik turen til Frøslev, hvor vi lagde en buket ved Mindesmærket i lejren. Vi så den nye udstilling om Fårhuslejren, Prebens sten og Gendarmuren, før vi samlet gik til barak 11, fangebarakken, der stadig står, som den gjorde i 1944-45.

Der var 3 tidligere Frøslevfanger med på turen, og mens vi alle var i fangestuen, fortalte de alle tre om deres oplevelser i lejren. Alle historier var forskellige, Henning Jensen kom sejrende fra Horserød, han kom på

transport til Neuengamme og senere til Versen d. 20. oktober. Harry Henriksen var kun i lejren i en måned, og hele den måned sad han i isolation og havde ingen kontakt med andre fanger i lejren. Harry kom med juletransporten d. 21. dec. 1944 til Neuengamme og videre til Dalum. Mogens Henrik Nielsen kom til lejren i august -44, da var hans far i lejren, senere kom hans mor også. 17-årige Mogens Henrik kom på transport til Neuengamme d. 29. november, mens begge forældre blev i Frøslev til befrielsen. Det var bevægende at høre de tre fortælle deres historier.

Efter frokosten kørte vi videre til KZ-lejren Ladelund. En lejr, hvor der ingen danske var, en lejr der kun eksisterede i 6 uger. En lejr, hvor ca. 300 mennesker mistede livet, de fleste var hollændere fra byen Putten. Ladelund har et lille Dokumentenhaus, der med al tydelighed viser de grusomheder fangerne var udsat for. Der blev vist en film, der omhandlede grusomhederne i lejren, men fordi der mangler dokumentaroptagelser, var mange af billederne fra andre lejre.

Torsdag startede dagen med en tur til Aabenraa, hvor vi, på det Gamle Rådhus, skulle besøge Siegfried Matlok, som er chefredaktør for "Der Nordschleswiger" og talsmand for det

Gruppenbillede fra Frøslev med vore to gæster, Bente og Leif Hommel Nielsen

rænslandet

tyske mindretal i Sønderjylland. Efter en indledning fra Matlok gik snakken livligt, især om det at tilhøre et mindretal, som ikke altid er velset i Danmark. Matlok fortalte bl.a. om sine børn, der går i tysk skole men har både tyske og danske kammerater og går til fodbold i en dansk klub. Naturligvis er der stadig nogle, der ikke synes at det er i orden at tilhøre det tyske mindretal, men problemerne er små i forhold til f.eks. for 20 år siden.

Fra Aabenrå kørte vi igen mod syd – over Flensburg langs fjorden til Glücksburg. Det smukke slot, der lå på en lille ø ude i vandet, blev beundret, og vi fik fortalt historien om, hvordan dette slot dannede grundlaget for den kongeslægt, der siden Christian d. 9. i 1863 og til dato har været på den danske trone.

Dagen sluttede på hotellet med en lækker middag, kaffe og en lille en (som rejsen gav!), og sædvanen tro havde vi en festlig afslutning på vores ferietur. Der var flere indslag, der fik lattermusklerne i bevægelse, bl.a. et drama i fire afsnit, hvor mange fik rol-

Mogens Henrik Nielsen ved hans kuffert i Frøslevlejren, med fangnr. fra Neuengamme: 67055, fortæller om sin tid som Frøslevfange

ler, en hjemmeskrevet sang omhandlende alle i gruppen, solo, fællessange, taler og meget mere.

Fredag var pakke- og hjemrejsedag, men der var også plads til oplevelser denne dag. Første stop på turen hjem var i Flensburg. Her skulle vi besøge Duborg-skolen, hvor eleverne for år tilbage vandt en konkurrence, der gik ud på at tegne et mindesmærke i Harrislee. Duborg-skolen er en dansk skole, og elever og lærere repræsenterer en del af det danske mindretal i Sydslesvig. Efter at have handlet fort-

satte vi turen op igennem Sønderjylland til Christiansfeld, hvor frokosten ventede på Tyrstrup Kro. Her mødtes vi med fire af vore venner fra Jysk afdeling. Efter et par timer i hinandens selskab var vi nødsaget til at bryde op og sætte kursen mod Roskilde, hvor vi var kl. 19.15. Marianne Rüz takkede Troels for den gode kørsel og overrakte ham nogle gode flasker og takkede alle for at have medvirket til en god tur.

Emmy Reitoft

Erhvervshæmmede, Sjællandsafdelingen

Tur til Hamburg i september måned 2013

Som nævnt i et af de foregående numre af Modstandskampen, er Sjællandsafdelingen ved at arrangere en efterårstur til Hamburg. Turen udgår fra Roskilde søndag d. 7. september og slutter samme sted fredag d. 13. september. Vi

kører med Ditobus og skal bo på Hotel Alt Lohbrügge Hof i Bergedorf. Hotellet er handicapvenligt. Deltagerne skal være selvhjulpne eller selv have en hjælper med.

Programmet er under udarbejdelse, men vi skal tilbringe en dag i Neuengamme, på havnerundfart med dansk-talende guide, til Bullenhus Damm, museet for de jødiske børn, der blev dræbt der i krigens sidste dage. Der bliver også plads til nogle lidt mere turistprægede ting, bl.a. skal vi se en modeltogbane, som skulle være helt fantastisk. På hjemturen skal vi besøge mindesmærket ved Cap Arkona ved Neustadt-bugten.

Maksimum 30 medlemmer kan del-

tage, der er endnu ganske få pladser, så hvis du har lyst til denne tur, så ring til et af nedenstående telefonnumre og meld dig til.

Mange hilsener

På vegne af Sjællandsafdelingens rejsegruppe

Emmy Reitoft

Tlf.: 42 40 14 95,

mail: emmyreitoft@gmail.com

Marianne Rüz

Tlf.: 38 34 13 10,

mail: finnverner@gmail.com,
formand for Sjællandsafdelingen

1147

M H Nielsen
Bernadotteparken 32
4000 Roskilde

ADRESSELISTE

**ERHVERVSHÆMMEDE
FRA FRIHEDSKAMPEN**
Odense afd.: Fmd.: Alfred Andersen,
Bregnevej 7, 5220 Odense SØ,
tlf. 66 11 58 69.

Omegnsafdelingen:
Sydkajen 4.1.th, 3600 Frederikssund,
tlf. 47 53 02 48.
Fmd.: Eigil Skov Jørgensen.

Sjællands afd.:
Fmd.: Marianne Rüz,
Solsortevej 72, 2000 Frederiksberg,
tlf. 38 34 13 10, mail: mariannerysz@gmail.com
Kass.: Kirsten Kurland
Digevej 3, 2680 Solrød Strand,
tlf. 56 14 36 53.

Jysk afd.: Fmd. og sekr.: Ingelise Serges,
Fælledvej 6 D, 2. tv., 7000 Fredericia,
tlf. 75 92 77 91, mail: ils@sbb-net.dk
Kass.: Birgit Lund, Skovparken 76 B,
6000 Kolding, tlf. 75 53 73 53,
mail: blund@adr.dk

**FORENINGEN AF GESTAPOFANGER
FRA BESÆTTELSEN**
Fmd.: Jørn Jensen, Glentemosen 5, lejl. 103,
2605 Brøndby, tlf. 43 96 35 18.
Kass.: Salle Fischermann,
Toftekærvej 28 C, 2820 Gentofte,
tlf. 39 65 89 90.

GESTAPOFANGERNE RANDERS
Fmd.: Ebba Hjortshøj, tlf. 86 42 77 29
Hermann Stillingsvej 17, 8930 Randers NØ.
Kass.: Rikke Hjortshøj Christensen,
Nattergalevej 29, 8900 Randers C,
tlf. 20 94 84 03.

HANNOVER-STÖCKEN
Henv.: Erik Tanne, Farum St. Torv 29, 1. th.,
3520 Farum, tlf. 44 95 87 35.

HORSERØD STUTTHOF-FORENINGEN
Fmd.: Anton Nielsen,
Møllevej 17, 3650 Ølstykke, tlf. 47 17 90 69.
Kass.: Hanna Kirkegaard,
Jesper Brockmandsgade 2, 2200 København N.
Tlf. 22 12 49 25.

**LANDSFORENINGEN AF KZ-FANGER
FRA NEUENGAMME - VENNEKREDSEN**
Fmd.: Helle Sørensen, Borgervænget 92, 2 th.,
2100 København Ø, tlf. 59 18 66 89 - 20 45 19 29
Kass.: Gitte Sundahl, Søkildevej 3,
5970 Åreskøbing, tlf. 62 52 21 50

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN DK
Fmd.: Astrid Danielsen, Brejningevej 9,
5700 Svendborg, tlf. 63 21 04 64
astriddanielsen@hotmail.com
www.sachsenhausen.dk

THERESIENSTADT-FORENINGEN
Fmd.: Birgit Krasnik Fischermann,
Gl. Vartov Vej 29, 2. tv.,
2900 Hellerup, tlf. 39 62 83 55.
Kass.: Michael Fingeret, Herman Triers Plads 2,
1631 Kbh. V, tlf. 35 37 11 21

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND
Formand: Martin Frøland, Ellemosevej 107,
2900 Hellerup, tlf. 39 68 15 25
Kasserer: Poul Brandt, Engbovej 104,
2610 Rødovre, tlf. 36 41 33 24

FRIHEDSKAMPENS VETERANER
Henvendelse kan ske til
Eigil Skov Jørgensen (Foss),
tlf. 47 53 02 48 eller
Bent Nielsen,
Wiedergården 46, 1, 2791 Dragør
tlf. 32 53 07 16.

HOLGER DANSKE -KLUBBEN
Fmd.: Jørgen H. Barfod
Ved Fortunen 10 A -2800 Lyngby
Sekr. "Foss", E. Skov Jørgensen
Tlf. 47 53 02 48 e-mail: foss@privat.dk

DANSKE VETERANER 1940-45
Formand Jens Ege,
N. Jespersens Vej 10, 2000 Frederiksberg
jensege@mail.tele.dk
Sekretær Max Roe, maxroe_sen@msn.com
Tlf. 20 67 25 45

**FRIHEDSKAMPENS FREDNINGS-
OG MINDEFOND**
Strandvejen 272 B nr. 14, 2920 Charlottenlund,
tlf. 33 16 10 10
Fmd.: Chr. Eugen-Olsen
Ansøgninger om støtte fra fonden kan rettes til
ovenstående adresse.
Bidrag til fondens arbejde kan sendes til
fondens konto i Spar Nord Bank
reg.nr. 9061 konto nr. 4569856065

ARBEJDSKADESTYRELSEN
Sankt Kjelds Plads 11, Postboks 3000,
2100 Kbh. Ø, tlf. 72 20 60 00, fax 72 20 60 20.

**AMICALE INTERNATIONALE
DE NEUENGAMME (AIN)**
Vicepræsident Ernst Nielsen,
Sofielunden 14, 2600 Glostrup.

**FÉDÉRATION INTERNATION.
DES RÉSISTANTS, DANMARK**
Formand: Anton Nielsen, Møl
3650 Ølstykke, tlf. 47 17 90 69.
Kasserer: Pøtter Sommerfeldt,
Blågårdsgade 14, 2200 København
tlf. 35 35 31 52, mobil 61 27 11 36.

BERNADOTTEGÅRDEN
Bernadottegården 94, 9560 Hadsø
tlf. 97 11 46 66.

BERNADOTTEGÅRDEN
H.H. Kochsvej 4, Himmelev, 4000
tlf. 46 31 60 00.

MINDELUNDEN RYVANGEN
Tuborgvej 33, 2900 Hellerup, tlf.

BANGSBO MUSEUM
9900 Frederikshavn, tlf. 98 42 31 11.

FRIHEDSMUSEET
Churchillparken 7, 1263 København,
tlf. 33 13 77 14.

MUSEET FOR FRØSLEVLEJREN
Lejrvejen 83, Frøslev, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 65 57.

MUSEET PÅ KOLDINGHUS
Postboks 91, 6000 Kolding, tlf. 76 33 81 99.
Åbent kl. 10-17.

HORSERØDLEJRENS MUSEUM
Esrumvej 367, 3000 Helsingør, tlf. 72 55 20 47.
Åbent søndag, tirsdag og torsdag kl. 11-15.

BESÆTTELSESMUSEET I ÅRHUS 1940-45
Mathilde Fibigers Have 2 (v / Domkirken)
8000 Århus C, tlf. 86 18 42 77, fax 86 18 42 83.
Fond reg. nr.: 12844.

**HISTORISK SAMLING
FRA BESÆTTELSESTIDEN,**
Niels Bohrs Alle 9, 6700 Esbjerg.
Åbent tirsdag kl. 10-12 og torsdag kl. 10-18.

ODENSE HISTORIE 1940-45
Brandts Passage 15,1.tv
5000 Odense C, tlf. 66 19 40 45.
Åbent d.1.lørdag i måneden kl.13-16

FERIEMULIGHEDER:
Anholt: 4. Maj-huset, Gennem Landet 80 A,
8592 Anholt.
Kan lejes ved henvendelse til
Anders Rytter, tlf. 40 97 96 84

